

ANTON PRESTOPEC

ZGODOVINA

RAZISKOVALNA NALOGA

ŽIVA BOBNAR, 8. RAZRED

MENTOR: ROŽLE BRATEC MRVAR
SOMENTOR: JOŽE SINIGOJ

ŠOLSKO LETO 2021/2022
OŠ RIHARDA JAKOPIČA, LJUBLJANA

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
2	CILJI RAZISKOVALNE NALOGE.....	2
3	HIPOTEZE	3
4	METODE RAZISKOVALNE NALOGE	4
5	TEORETIČNI DEL — TERMINOLOGIJA.....	5
5.1	KLONDIŠKA ZLATA MRZLICA	5
5.2	ZGODOVINA ZLATA IN ZLATOKOPSTVA	8
5.3	ZLATO DANES	13
5.4	RODBINA ANTONA PRESTOPCA	15
5.5	ŽIVLJENJE ANTONA PRESTOPCA	17
6	RAZISKOVALNI DEL	20
6.1	TERENSKI DEL.....	20
6.2	ANKETA.....	24
6.3	SELITVE SLOVENCEV V KANADO.....	34
6.4	ZANIMIVOSTI.....	35
7	ZAKLJUČEK	38
8	RAZPRAVA	39
9	PRILOGA.....	41
10	LITERATURA IN VIRI.....	42
11	VIRI SLIK.....	44

KAZALO SLIK

Slika 1: Zemljevid Yukona	5
Slika 2: Klondike in kraj prve najdbe zlata	5
Slika 3: Pridobivanje zlata v Yukonu	6
Slika 4: Klondiška zlata mrzlica (The Klondike News, Dawson)	6
Slika 5: Reka Bonanza Creek.....	7
Slika 6: Klimogram Dawson Cityja.....	7
Slika 7: Oblike, v katerih lahko najdemo zlato	8
Slika 8: Tutankamonova posmrtna maska.....	8
Slika 9: Izpiranje zlata v Dravi	9
Slika 10: Grohat – pritok Kamniške Bistrice.....	10
Slika 11: Kamniški vrh	10
Slika 12: Anton Kacin	11
Slika 13: Fred Bahovec	12
Slika 14: Janez Planinšek.....	12
Slika 15: Muruntau (Uzbekistan) – največji rudnik zlata (2021)	13
Slika 16: Zemljevid največjih rudnikov zlata (2020)	13
Slika 17: Vrednost zlata skozi leta v USD.....	14
Slika 18: Gostilna Pajk nekoč	17
Slika 19: Nekdanja gostilna Pajk danes.....	17
Slika 20: Potok Eldorado Creek.....	18
Slika 21: Stavba Holyoke (Seattle)	18
Slika 22: Violet Raymond	19
Slika 23: Razglednica	20
Slika 24: Rojstna hiša	21
Slika 25: Gostilna Pajk.....	21
Slika 26: Cerkev	22
Slika 27: Grob.....	22
Slika 28: Kapelica.....	23
Slika 29: Sv. Rok	23
Slika 30: Priznanje Vlade RS Kanadski slovenski skupnosti	34
Slika 31: Eldorado Creek.....	35
Slika 32: Dawson na vrhuncu zlata mrzlice 1899	36
Slika 33: Avanturistična igra Klondike	37
Slika 34: Avanturistična videoigra Klondike	37
Slika 35: Sladoled Klondike	37

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol	24
Graf 2: Ali imaš kakšnega sorodnika v Severni Ameriki (ZDA in Kanada)?	25
Graf 3: Kdaj so začeli uporabljati zlato?	26
Graf 4: Koliko, misliš, da je približno vreden 1 g čistega zlata?	27
Graf 5: Približno kakšen delež zlata se danes uporablja za nakit?	28
Graf 6: Približno kakšen delež zlata se danes uporablja v naložbah?	29
Graf 7: Približno kakšen delež zlata se danes uporablja v industriji?	30
Graf 8: Koliko je zlatonosnih vodotokov (rek/potokov) v Sloveniji?	31
Graf 9: Ali misliš, da smo imeli kakšnega slovenskega zlatokopa?	32
Graf 10: Če si dogovoril/-a z DA, koliko, misliš, da smo jih imeli?	33

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sem najprej spoznala klondiško zlato mrzlico v Kanadi. Nadaljevala sem z raziskovanjem zgodovine uporabe in pomena zlata ter njegovim pridobivanjem in uporabo danes. Osrednji del naloge pa je bilo raziskovanje življenja Antona Prestopca in njegove družinske zgodovine ter domačih krajev.

O raziskovalnih temah sem anketirala tudi svoje vrstnike na naši šoli ter odgovore nato analizirala. V zaključku raziskovalne naloge sem tudi ovrednotila postavljene hipoteze.

KLJUČNE BESEDE

Anton Prestopec, zlato, izseljenstvo, klondiška zlata mrzlica, Kanada

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju, ki mi je dajal nasvete, me spremljal skozi celotno delo pri raziskovalni nalogi, mi svetoval pri izbiri literature in mi pomagal pri oblikovanju.

Zahvaljujem se tudi svojemu dedku, ki mi je dal navdih za temo raziskovalne naloge, veliko informacij o rodbini Prestopec ter se z mano odpravil na Javorje pri Litiji.

1 UVOD

Spodbudo za raziskovalno nalogo sem dobila po ogledu dokumentarnega filma *Od Eldorada do pekla*, v katerem so predstavili predvsem pestro življenje Antona Prestopca. Ogledala sem si ga skupaj s svojim dedkom, ki je bil tudi somentor moje raziskovalne naloge.

2 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE

- Raziskati družinsko zgodovino rodbine Prestopec,
- spoznati in raziskovati zgodovino zlatokopstva,
- raziskati klondiško zlatokopstvo,
- primerjati pomen in vlogo zlata nekoč in danes,
- raziskati, kako moji vrstniki poznajo zlato in njegovo zgodovino.

3 HIPOTEZE

HIPOTEZA 1: Anton Prestopec je bil edini slovenski zlatokop.

HIPOTEZA 2: Velika večina učencev ne bo vedela, da smo imeli štiri slovenske zlatokope.

HIPOTEZA 3: Rodbini Prestopec je bogastvo Antona Prestopca močno spremenilo življenje.

HIPOTEZA 4: Danes vrednost zlata ne dosega polovice vrednosti v Prestopčevem času.

.

4 METODE RAZISKOVALNE NALOGE

- Zbiranje in preučevanje literature in virov o Antonu Prestopcu,
- zbiranje in preučevanje literature in virov o slovenskih izseljencih v Kanadi,
- raziskovanje zgodovine zlatokopstva,
- anketiranje vrstnikov,
- terensko raziskovanje in fotografiranje,
- ovrednotenje hipotez.

5 TEORETIČNI DEL — TERMINOLOGIJA

5.1 KLONDIŠKA ZLATA MRZLICA

Klondike je pokrajina v Yukonu na severozahodu Kanade, vzhodno od meje z Aljasko. Leži ob približno 160 kilometrov dolgi reki Klondike, ki se izliva v reko Yukon (internet 1). Ime »Klondike« se je razvilo iz hänske besede Tr'ondëk, kar pomeni »voda iz kladiva«; za zgodnje iskalce zlata je bila ta beseda preveč zapletena za izgovorjavo, zato je bila beseda »Klondike« posledica pretežke izgovorjave (internet 2).

Slika 1: Zemljevid Yukona

Slika 2: Klondike in kraj prve najdbe zlata

Klondike je zaslovel po odkritju zlata ob Rabbit Creeku (danes Bonanza Creek) leta 1896. Zlato je odkril George Carmack 16. avgusta 1896. Med letoma 1896 in 1899 govorimo o obdobju »klondiške zlate mrzlice« (internet 3).

Slika 3: Pridobivanje zlata v Yukonu

V tem času so izkopali za okoli 30 mio dolarjev zlata in Dawson je zrasel v največje mesto severno od Seattla (internet 11).

Slika 4: Klondiška zlate mrzlica (The Klondike News, Dawson)

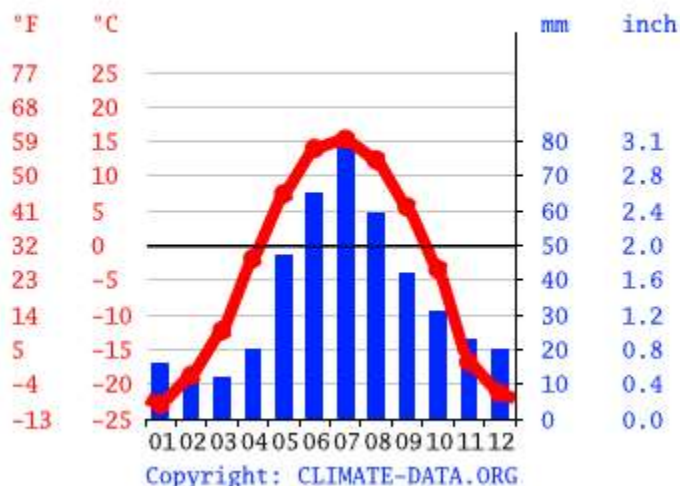
Na to območje se je tedaj odpravilo okoli 100.000 pustolovcev, ki so želeli hitro obogateti, in večina se je odpravila na pot v letu 1897. Ker so Kanadčani od njih zahtevali, da ima vsak letno zalogo potrebščin, so večinoma prispeli šele poleti leta 1898. Središče Klondika je bilo v mestu Dawson, ki je z okoli 500 prebivalci v letu 1896 narasel na vsaj 30.000 dve leti kasneje. Ker večina zlatokopov ni bila uspešnih, so večinoma že leta 1899 zapustili Klondike, ko so našli zlato na Aljaski (internet 7).

Pridobivanje zlata je doseglo vrhunec na začetku 20. stoletja, ko so pripeljali težko opremo (internet 8). Manjša najdišča zlata so izkoriščali do leta 1966 (internet 4) oziroma jih od 80. let prejšnjega stoletja izkoriščajo še danes (Šrmpf 2020).

Slika 5: Reka Bonanza Creek

Iskalcem zlata je poleg razgibanega reliefa iskanje zlata oteževalo tudi vreme. Poletja so sicer topla, vendar zelo kratka, zime pa dolge in zelo mrzle. V poznem oktobru led že prekrije večino voda in večji del leta so tla zamrznjena kar do 3 metre globoko (internet 5).

Slika 6: Klimogram Dawson Cityja

Dawson City je bil vse do leta 1953 glavno mesto Yukona. Danes na zlato mrzlico spominjajo restavrirane zlatokopske koč, med katerimi je najbolj znana pripadala pisatelju Jacku Londonu (tu je napisal Klic divjine, 1903). Velik kulturni odmev zlate mrzlice pa se kaže tudi v številnih pesmih, knjigah, izrazih, starih fotografijah ..., kar je spodbudilo Charlieja Chaplina k znamenitemu nememu filmu Zlata mrzlica, ki je izšel leta 1925 (internet 8). Vsako leto tretji ponedeljek v avgustu še vedno

praznujejo dan odkritja zlata. Od leta 1967 je mesto zavarovano kot nacionalni zgodovinski kompleks, ki je del mednarodnega zgodovinskega parka, posvečenega klondiški zlati mrzlici. Mesto ima danes okoli 1.300 prebivalcev (internet 9).

5.2 ZGODOVINA ZLATA IN ZLATOKOPSTVA

Zlato je samorodna žlahtna kovina (Au – aurum). V naravi ga najdemo v čisti ali teluridni obliki. Velja za najbolj preoblikovano in najbolj obstojno kovino (Zlato 2005). Ima gostoto $19,32 \text{ g/cm}^3$, kar ima pomembno vlogo pri izpiranju, saj zaradi svoje teže vedno ostane na dnu peska in vode. Tekoče postane pri dobrih 1000°C , vrelišče pa ima pri skoraj 3000°C (internet 5).

Slika 7: Oblike, v katerih lahko najdemo zlato

Najstarejše obdelano zlato so našli v egipčanski grobnici kralja Tutankamona, ki je imel iz zlata narejeno posmrtno masko; ta naj bi bila iz 14. stoletja pred našim štetjem. Kitajci so zlato prvič uporabili kot plačilno sredstvo leta 1091 pr. n. št. (internet 5). Najstarejši zlatnik je iz 7. stol. pr. n. št. (Zlatnik 2005).

Slika 8: Tutankamonova posmrtna maska

Prva večja zlata mrzlica se je začela leta 1848 v Kaliforniji, kjer je James Marshall našel drobce zlata v brzicah blizu sotočja rek American in Sacramento. V naslednjih letih je na to območje prišlo na desettisoče iskalcev, ki so se pomikali ob rekah vse višje. Do leta 1853 na bi se priselilo četrto milijona pustolovcev. Največjo količino zlata so našli v gorah Sierre Nevade (internet 10).

Druga velika zlata mrzlica se je začela leta 1851 v Avstraliji, na območju Bathursta, zahodno od Sydneyja. Zaradi te najdbe se je v Avstralijo, ki je bila do tedaj kazenska kolonija, začelo množično priseljevanje in sledil je gospodarski razcvet (internet 12).

Leta 1861 je sledila novozelandska zlata mrzlica v pokrajini Otango, kjer je bilo več zlatonosnih rek. Največ zlata so našli v porečju reke Slutha, zlasti v reki Tuapeka. Na tisoče priseljencev je v 60. letih prineslo ekonomski razcvet Nove Zelandije (internet 13).

V Južni Afriki je leta 1886 izbruhnila naslednja večja zlata mrzlica. Deset let zatem, leta 1896, je izbruhnila velika zlata mrzlica na Aljaski. Dva rudarja sta med ribarjenjem odkrila velikanske količine zlata, kar je zmešalo glave tisočim zlatokopom, tudi Antonu Prestopcu.

Slika 9: Izpiranje zlata v Dravi

V Sloveniji nimamo večjih najdišč zlata, vendar pa nismo brez zgodovine zlatokopstva. Zlatonosni, a v manjših količinah, so reki Mura in Drava ter Grohat – eden manjših pritokov Kamniške Bistrice pod Kamniškim vrhom (Sivec 2018).

Slika 10: Grohat – pritok Kamniške Bistrice

Slika 11: Kamniški vrh

Štiritisočletno tradicijo iskanja zlata poskušajo od leta 2020 obuditi v Zlatoličju ob reki Dravi, kjer teče evropski projekt Zlata Drava. Še pred drugo svetovno vojno je bilo tukaj 200 izpiralcev zlata. Tukaj se na delavnicah lahko tudi obiskovalci seznani z metodami izpiranja in pridobivanja zlata (internet 14).

V času zlate mrzlice smo imeli Slovenci še tri uspešne zlatokope. Anton Kacin (1869–1902) se je leta 1899 odpravi v Ameriko zaradi boljšega zaslužka. Za razliko od Antona Prestopca, ki se je v Ameriko podal kot samski fant, pa je Anton Kacin doma imel ženo in tri otroke. Leta 1901 je našel bogato zlato žilo, vendar je že nekaj mesecev kasneje umrl v rudniški nesreči (Sivec 2018, 115–6).

Slika 12: Anton Kacin

Fred Bahovec (1889–1989) iz Ljubljane se je leta 1900 preselil v Ameriko skupaj s svojo mamo, brati in sestrami k očetu, ki je tam živel že nekaj let. Tam pa je ponovno srečal sošolca, s katerim sta sanjala, da se bosta preselila na Aljasko, in tako je tudi bilo. Na Aljaski sta se preživljala z ribolovom, lovom in delom na žagi. Kaneje pa je imel Fred tudi veliko opravka z zlatim nakitom in dragimi kamni (Sivec 2018).

Slika 13: Fred Bahovec

Janez Planinšek (1887–1942) se je s Kamne pri Novem mestu najprej preselil v Francijo, kjer si je z delom v rudniku prislužil dovolj denarja, da se je podal na Aljasko. Na Aljaski se je zaposlil pri človeku, ki je leto prej odkril zlato. Tu je imel zagotovljeno plačo za vso zimo, hkrati pa se je učil, kako preživeti v mrzli zimi. Zlato je s partnerjem našel v vzhodni Sibiriji, vendar ju je tamkajšnji guverner ogoljufal in zaprl. Uspel mu je neverjeten pobeg, pri katerem so mu pomagali Eskimi (Sivec 2018).

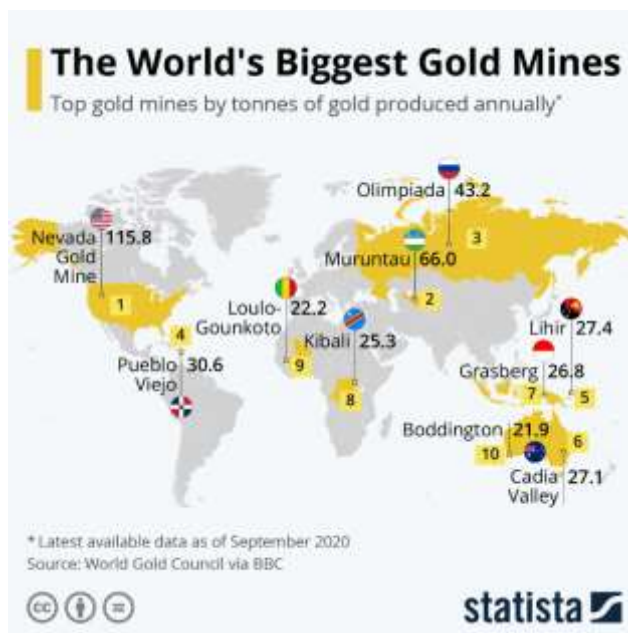
Slika 14: Janez Planinšek

5.3 ZLATO DANES

Južna Afrika je bila skozi večino 20. stoletja največji vir zlata. Približno petina zlata, ki je v trenutnem obtoku, je iz Južne Afrike. Od leta 2017 je Kitajska postala vodilna v pridobivanju zlata, sledijo ji Rusija, Avstralija, ZDA, Kanada in Peru.

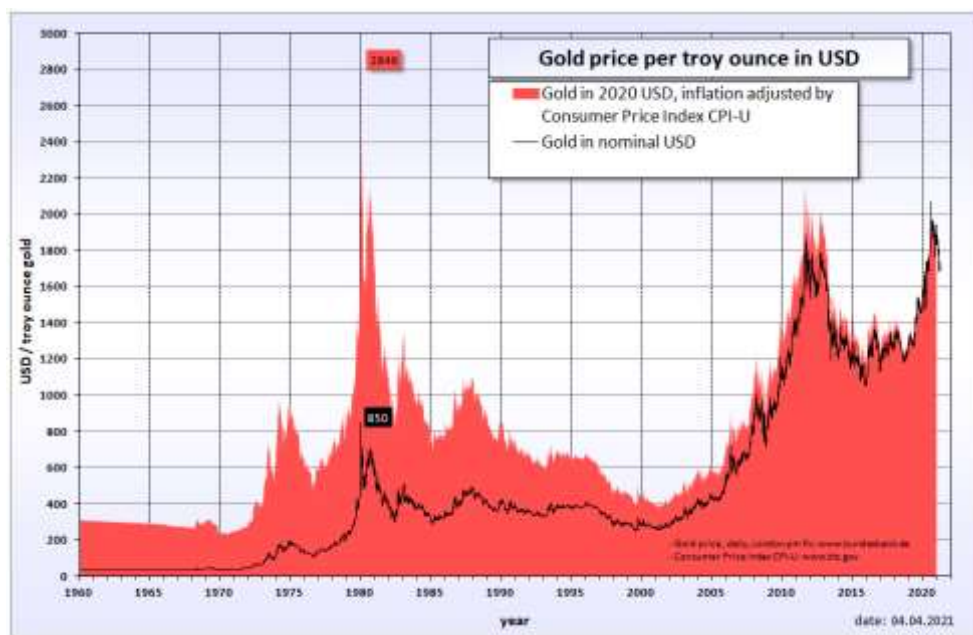

Slika 15: Muruntau (Uzbekistan) – največji rudnik zlata (2021)

Slika 16: Zemljevid največjih rudnikov zlata (2020)

V začetku leta 2022 je bila vrednost 1 grama čistega zlata (24-karatnega) okoli 46 €. Zlato velja za varno naložbo, katere vrednost narašča v času gospodarskih kriz in se zniža v času visoke gospodarske rasti. To je razvidno tudi iz spodnjega grafa, ko je v zadnjega pol stoletja cena zlata doživela vrhunca v času naftne krize v začetku 80. let in tudi med zadnjima dvema krizama (2008–12 in po 2020).

Slika 17: Vrednost zlata skozi leta v USD

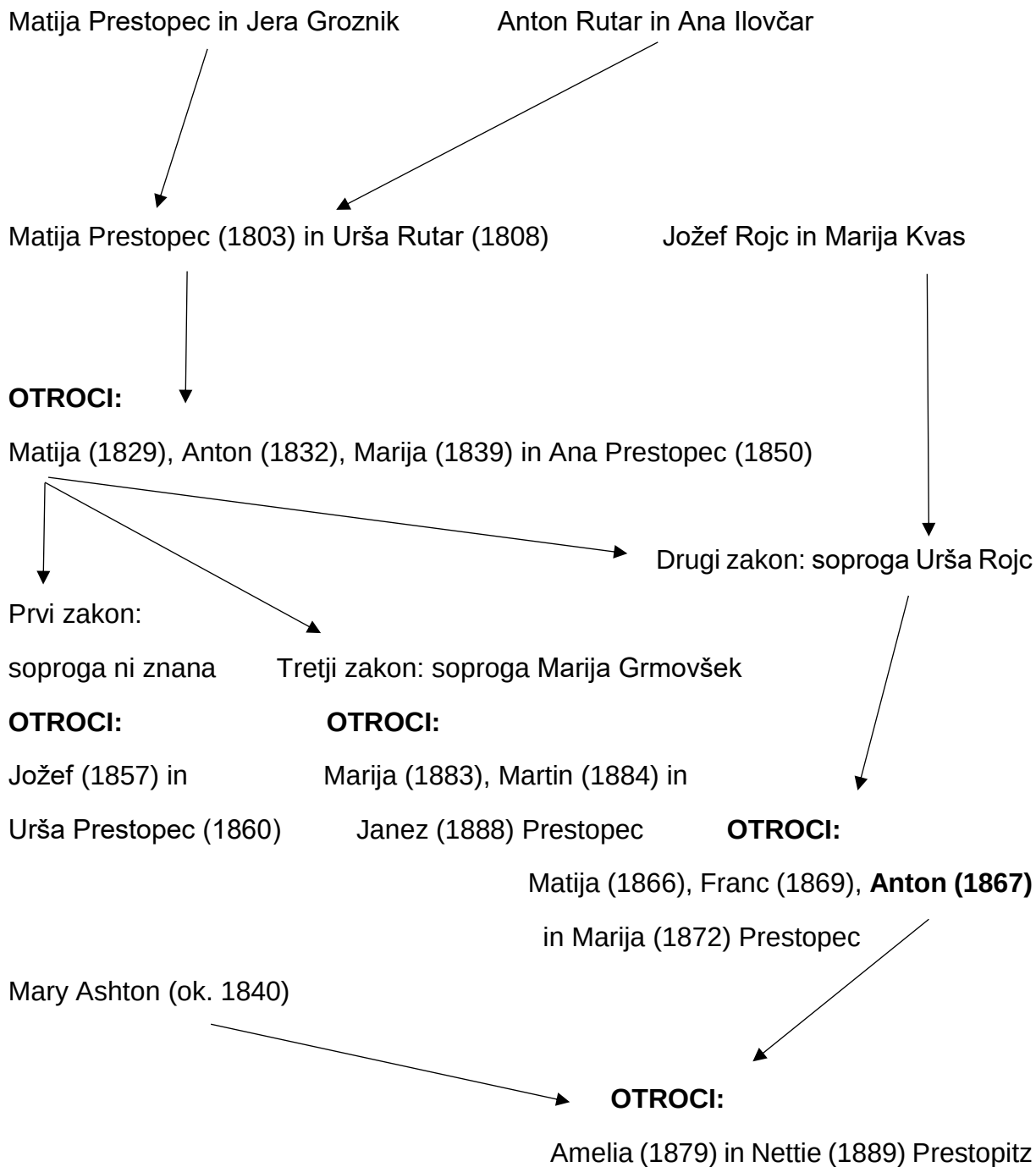
Polovico zlata se porabi za nakit, 40 % za naložbe in 10 % v industriji. Po raziskavah iz leta 2013 največ zlata porabi Kitajska (1120 ton), in sicer predvsem za prodajo in proizvodnjo, sledi pa ji Indija, ki porabi 974 ton predvsem za nakit (internet 5).

5.4 RODBINA ANTONA PRESTOPCA

Anton Prestopec je bil rojen očetu Matiji, ki je imel iz treh zakonov skupaj devet otrok. V prvem zakonu (soproga ni znana) je imel njegov oče dva otroka: Jožefa (rojen 20. 1. 1857) in Uršo (rojena 17. 10. 1860) Prestopec. Oče se je poročil z njegovo mamo Uršo Rojc 27. 2. 1865 v Šentvidu pri Stični. Skupaj sta imela 4 otroke: Matijo (rojen 17. 12. 1866), **Antona** (rojen 4. 6. 1867), Franca (rojen 4. 6. 1869) in Marijo (rojena 19. 3. 1872) Prestopec. Po Uršini smrti se je Matija Prestopec poročil še z Marijo Grmovšek, s katero je imel 3 otroke: Marijo (rojena 14. 3. 1883), Martina (rojen 8. 11. 1884) in Janeza (rojen 4. 1. 1888).

Anton Prestopec se je 19. 12. 1877 poročil z Mary Ashton (rojena okoli leta 1840) in z njo imel 2 hčeri: Amelio (rojena 31. 7. 1879) in Nattie (rojena 13. 8. 1889) Prestopitz (ameriški priimek za Prestopec).

RODOVNA SHEMA PRESTOPEC IZ JAVORJA

5.5 ŽIVLJENJE ANTONA PRESTOPCA

Anton Prestopec se je rodil 4. junija 1867 na Javorjih pri Litiji. Rodil se je očetu Matiji Prestopcu (rojen 26. 2.1829) in materi Urši Rojc (letnica rojstva ni znana). Verouk in osnove računanja, branja ter pisanja se je naučil v bližnji gostilni Pajk. V gostilni so imeli sobico, v kateri je župnik poučeval otroke. Danes je nekdanja gostilna Pajk zasebna hiša. V levem delu hiše je bila učilnica (obkroženi del).

Slika 18: Gostilna Pajk nekoč

Slika 19: Nekdanja gostilna Pajk danes

Anton Prestopec je pionir in iskalec zlata v obdobju zlate mrzlice, v Klondiku. Na svojem vrhuncu je veljal za enega najbogatejših Slovencev svojega časa (Šrimpf 2020). V ZDA (najprej New York in nato Ohio) se je preselil k svojemu stricu Antonu leta 1887 (internet 15). Leta 1896 ga je premamila aljaška zlata mrzlica. Bil je eden redkih, ki mu je uspelo in je našel zlato na pritoku Bonanza Creeka, ki je kasneje dobil ime Eldorado Creek (internet 16).

Slika 20: Potok Eldorado Creek

Anton je bil eden izmed šestih najbolj uspešnih zlatokopov v Klondiku, nakopal je tona in pol zlata. Od leta 1897 je živel v Dawson Cityju s plesalko in operno pevko Violet Raymond. Zanje naj bi že pred poroko zapravil skoraj 100 tisoč dolarjev. Poročila sta se leta 1901 v San Franciscu in se nato preselila v Seattle. Njegovo poročno darilo naj bi bila škatla, polna zlata, v vrednosti približno 100.000 dolarjev in medeni tedni na Orientu, obisk Japonske in Kitajske. Samo zaradi Violet naj bi iz njegovih rudnikov porabili okoli pol milijona dolarjev.

Slika 21: Stavba Holyoke (Seattle)

Od leta 1900 sta bila lastnika zgradbe Holyoke Building v Seattlu (internet 17), od 1905 do 1906 pa tudi lastnika prestižnega novozgrajenega hotela Stander's z 250 sobami (porušen leta 1930). Manj kot leto in pol po odprtju hotela sta se Anton in Violet ločila in si razdelila premoženje, vredno približno 900.000 dolarjev (internet 6). Ločitev je bila ena najbolj odmevnih in »dragih« v tistem času (internet 17).

Slika 22: Violet Raymond

Kasneje se je poročil z Mary Ashton (rojena 1840) in z njo imel dve hčerki: Amelio (rojena 1832) in Nettie (rojena 1889) Prestopitz. V zadnjih letih svojega življenja je imel težave z alkoholom, na tak način pa je tudi zapravil vse svoje bogastvo, ki mu je še ostalo. V kroniki klondiške zlate mrzlice je zapisano, da je Stander (njegov novi priimek) umrl v Pionirskem domu na Sitki na Aljaski (Berton 1971). Verjetneje pa je, da je umrl v Multnomahu v Oregonu, kjer je bila v časopisu *The Oregonian* objavljena njegova osmrtnica, ki navaja njegovo smrt 2. aprila 1952 (internet 6).

6 RAZISKOVALNI DEL

6.1 TERENSKI DEL

Za terensko raziskovanje sem se z dedkom 18. 12. 2021 odpravila na Javorje pri Litiji, v rojstni kraj Antona Prestopca. Fotografirala sem objekte povezane z Antonom Prestopcem, zgledovala pa sem se tudi po razglednici iz leta 1937.

Slika 23: Razglednica

Fotografirala sem:

- rojstno hišo Antona Prestopca

Slika 24: Rojstna hiša

- gostilno Pajk

Slika 25: Gostilna Pajk

- cerkev na Javorju pri Litiji

Slika 26: Cerkev

- grob Prestopčevih sorodnikov

Slika 27: Grob

- kapelico na Javorju pri Litiji

Slika 28: Kapelica

- cerkev sv. Roka na vrhu Flič (ki jo prenavljajo)

Slika 29: Sv. Rok

6.2 ANKETA

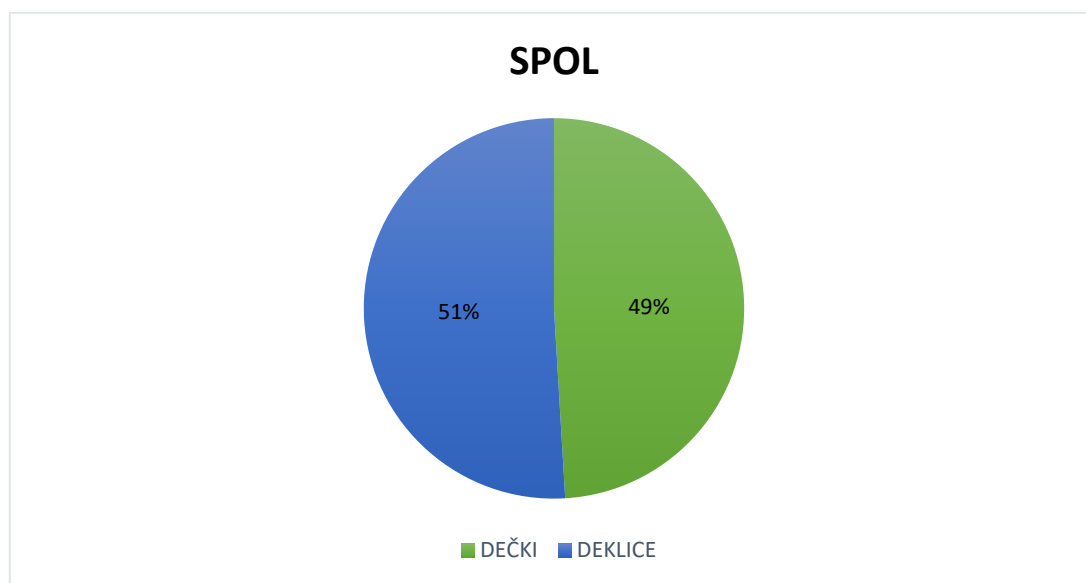
V raziskovalni nalogi sem se odločila, da bom sestavila tudi anketo. Anketo sem razdelila med učence od 6. do 9. razreda Osnovne šole Riharda Jakopiča. Anketo je dobilo in rešilo 214 anketirancev.

V anketo sem vključila nekaj vprašanj o zlatu, sorodnikih v Severni Ameriki in o slovenskih zlatokopih.

SPOL

DEČKI: 49 %

DEKLICE: 51 %

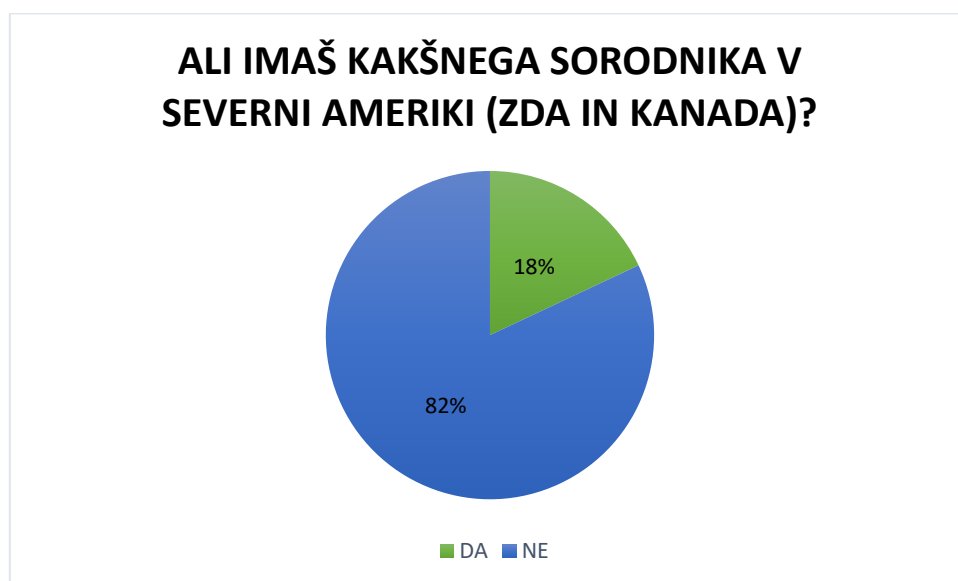
Graf 1: Spol

Komentar: Vprašanje je pokazalo, da je bil vzorec anketirancev primerno uravnotežen po spolu.

ALI IMAŠ KAKŠNEGA SORODNIKA V SEVERNI AMERIKI?

DA: 18 %

NE: 82 %

Graf 2: Ali imaš kakšnega sorodnika v Severni Ameriki (ZDA in Kanada)?

Komentar: Ta podatek me je presenetil, saj sem pričakovala, da ima manjši odstotek učencev sorodnike v Severni Ameriki (ZDA in Kanada).

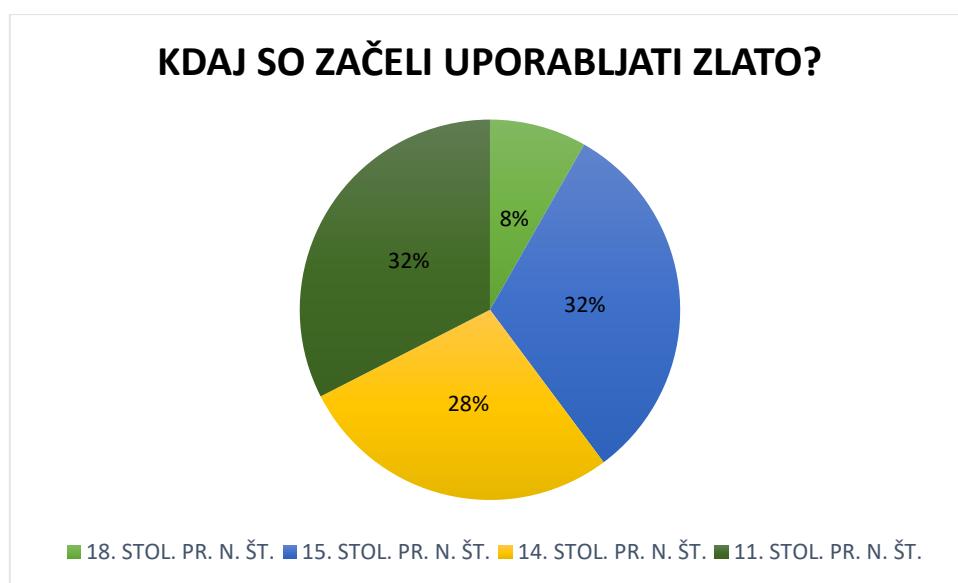
KDAJ SO ZAČELI UPORABLJATI ZLATO?

V 18. STOL. PR. N. ŠT.: 8 %

V 15. STOL. PR. N. ŠT.: 32 %

V 14. STOL. PR. N. ŠT.: 28 %

V 11. STOL. PR. N. ŠT.: 32 %

Graf 3: Kdaj so začeli uporabljati zlato?

Komentar: Presenetilo me je, da je večina učencev mislila, da so zlato začeli uporabljati v 15. in 11. stoletju pred našim štetjem, saj sem pričakovala, da jih bo večina odgovorila z 18. stoletjem pred našim štetjem. Verjetno pa so pri tem vprašanju večinoma ugibali, kakšen je odgovor.

KOLIKO, MISLIŠ, DA JE PRIBLIŽNO VREDEN 1 g ČISTEGA ZLATA?

30 €: 8 %

50 €: 30 %

100 €: 42 %

200 €: 20 %

Graf 4: Koliko, misliš, da je približno vreden 1 g čistega zlata?

Komentar: Pričakovala sem, da bo večina učencev mislila, da je 1 g čistega zlata vreden 100 €. Presenetilo pa me je to, da je 20 % učencev mislilo, da je vrednost 1 g čistega zlata 200 €. Verjetno so tudi tukaj večinoma ugibali.

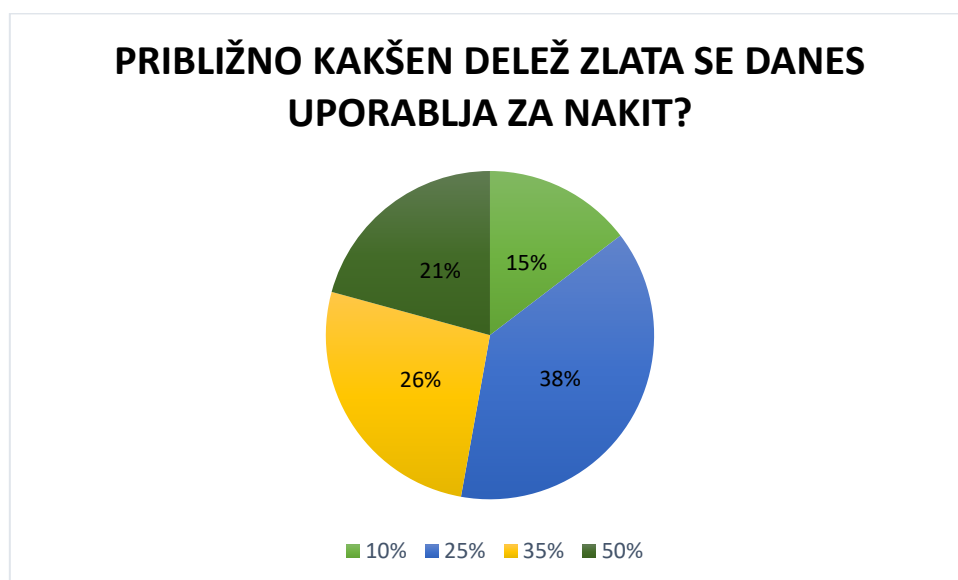
PRIBLIŽNO KAKŠEN DELEŽ ZLATA SE DANES UPORABLJA ZA
NAKIT?

10 %: 15 %

25 %: 38 %

35 %: 26 %

50 %: 21 %

Graf 5: Približno kakšen delež zlata se danes uporablja za nakit?

Komentar: Podatek, da je večina učencev odgovorila s 25 %, me je presenetil, saj sem pričakovala, da bo večina vedela, da se 50 % zlata porabi za nakit.

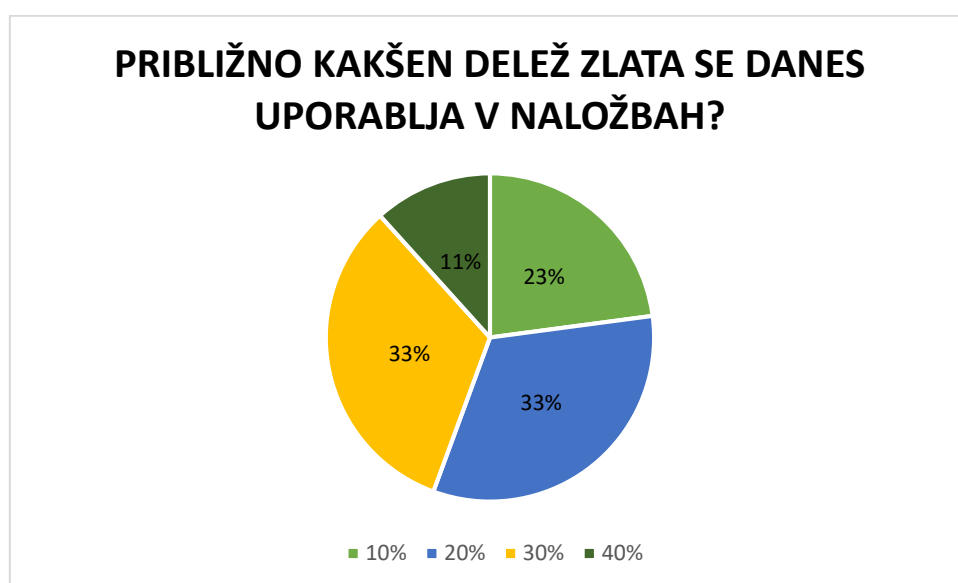
PRIBLIŽNO KAKŠEN DELEŽ ZLATA SE DANES UPORABLJA V NALOŽBAH?

10 %: 23 %

20 %: 33 %

30 %: 33 %

40 %: 11 %

Graf 6: Približno kakšen delež zlata se danes uporablja v naložbah?

Komentar: Pri tem vprašanju nisem imela posebnih pričakovanj, saj se mi je zdelo, da večina anketirancev ne bo vedela, kaj so naložbe, kar mi je potrdil tudi mentor, ki je z njimi izvedel anketo.

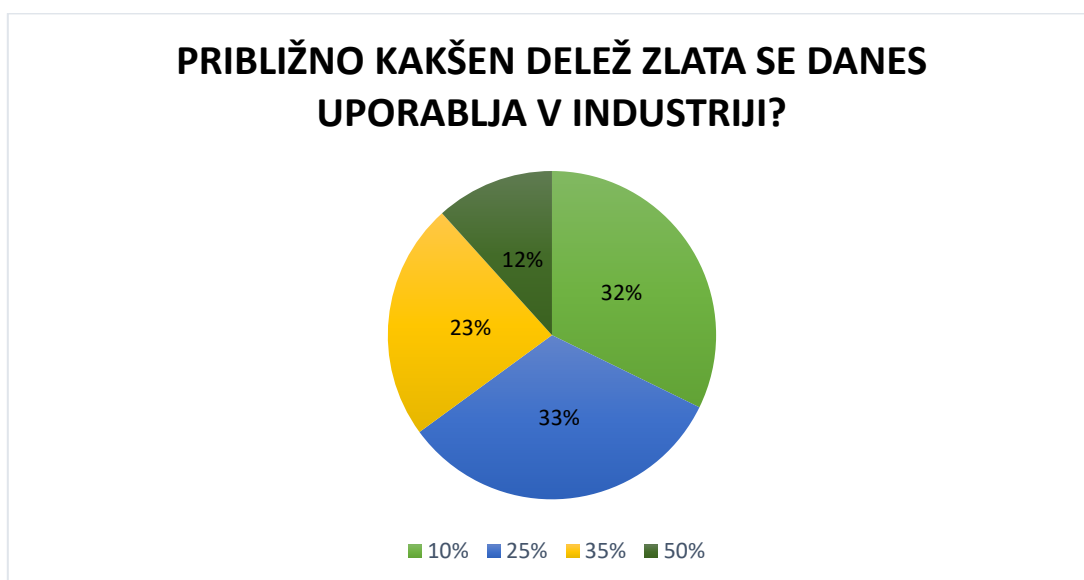
PRIBLIŽNO KAKŠEN DELEŽ ZLATA SE DANES UPORABLJA V INDUSTRIJI?

10 %: 32 %

25 %: 33 %

35 %: 23 %

50 %: 12 %

Graf 7: Približno kakšen delež zlata se danes uporablja v industriji?

Komentar: Presenetilo me je, da je 32 % učenčev vedelo, koliko % zlata se danes uporablja v industriji, saj sem pričakovala, da bo manj učenčev vedelo ta podatek. Vseeno pa so verjetno večinoma ugibali.

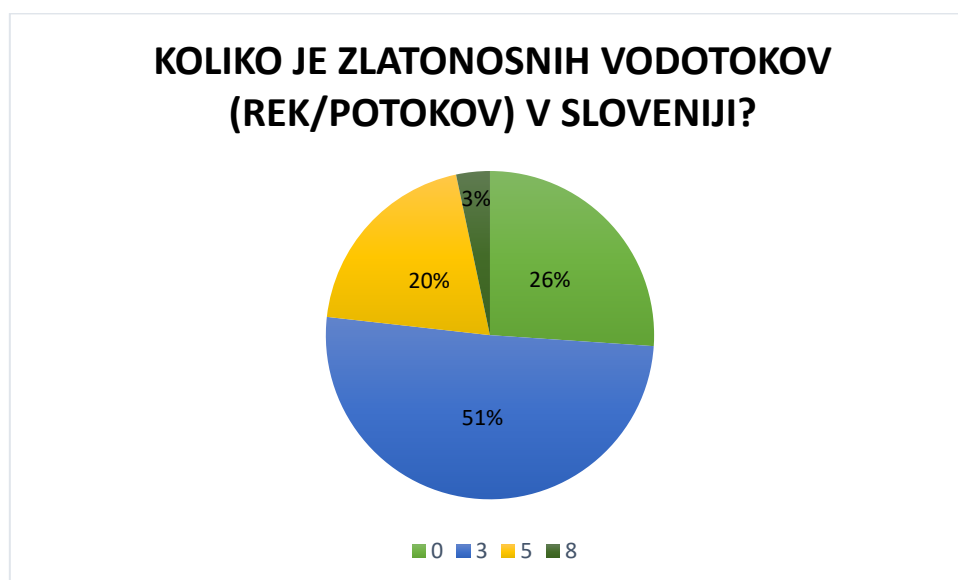
KOLIKO JE ZLATONOSNIH VODOTOKOV (REK/POTOKOV) V SLOVENIJI?

0: 26 %

3: 51 %

5: 20 %

8: 3 %

Graf 8: Koliko je zlatonosnih vodotokov (rek/potokov) v Sloveniji?

Komentar: Bila sem presenečena, da je več kot polovica učencev vedela, da imamo 3 zlatonosne vodotoke v Sloveniji, saj sem pričakovala, da jih bo večina odgovorila z 0. Morda pa so učenci pri tem vprašanju tudi ugibali.

ALI MISLIŠ, DA SMO IMELI KAKŠNEGA SLOVENSKEGA
ZLATOKOPA?

DA: 81 %

NE: 15 %

Graf 9: Ali misliš, da smo imeli kakšnega slovenskega zlatokopa?

Komentar: Podatek me je presenetil, saj sem pričakovala, da bo več učencev odgovorilo z ne.

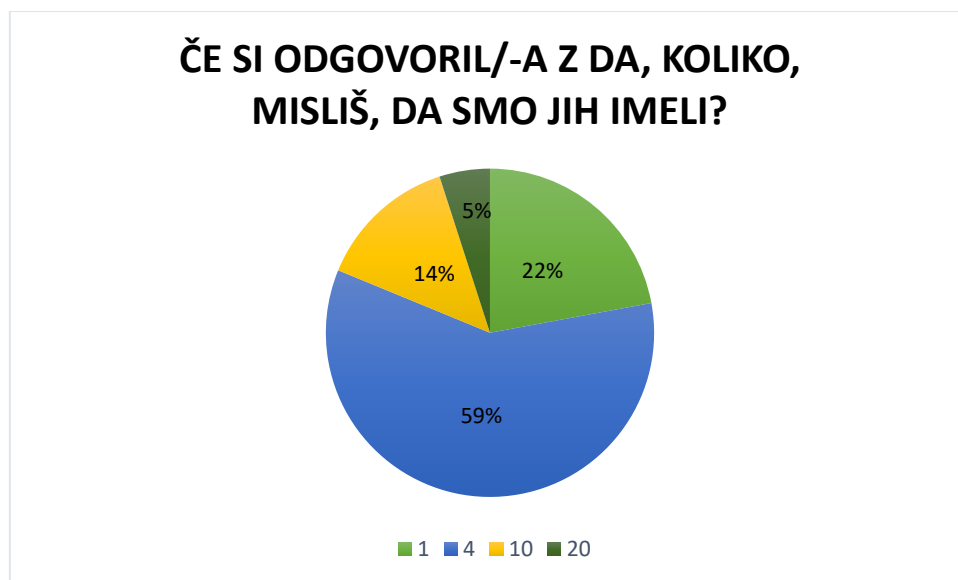
ČE SI ODGOVORIL/-A Z DA, KOLIKO, MISLIŠ, DA SMO JIH IMELI?

1: 22 %

4: 59 %

10: 14 %

20: 5 %

Graf 10: Če si dogovoril/-a z DA, koliko, misliš, da smo jih imeli?

Komentar: Ta podatek me je zelo presenetil, saj nisem pričakovala, da bo več kot polovica učencev vedela, da smo imeli 4 slovenske zlatokope. Pričakovala sem, da jih bo večina odgovorila z 1.

6.3 SELITVE SLOVENCEV V KANADO

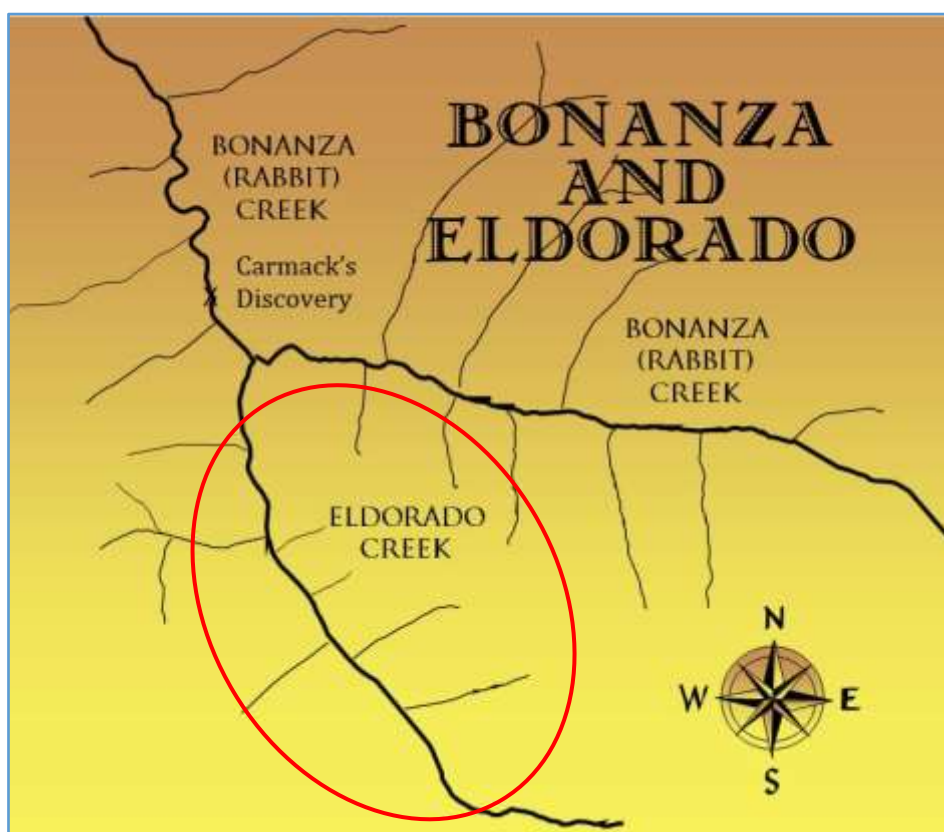
Po ocenah danes v Kanadi živi do 50.000 Slovencev, čeprav se jih je po uradnem popisu leta 2006 za Slovence opredelilo skoraj 36.000. Največ jih je v Torontu. Prva večja skupina se je preselila leta 1928, drugi val je sledil po drugi svetovni vojni, zadnji večji pa v 60. letih 20. stoletja (internet 16). Slovenci so se v Kanado začeli seliti pozneje kot v ZDA, saj je bila Kanada precej anglofilsko usmerjena do selitev (Genorio 1989, 75). Do konca prve svetovne vojne so jih večinoma v statistikah beležili kot Avstrijce. Meja med ZDA in Kanado je bila do leta 1908 prosto prehodna ter selitev niso beležili (Genorio 1989, 76). Zato je težko oceniti število Slovencev v Kanadi v času klondiške zlate mrzlice, vendar jih je bilo gotovo le nekaj sto. Večje priseljevanje se je začelo šele po omejitvi priseljevanja v ZDA po letu 1924 (Genorio 1989, 76). Slovenci v Kanadi se danes precej aktivno povezujejo v okviru slovenskih počitniških letovišč, društev, verskih središč, sobotnih šol, starostnih domov ... Deluje Kanadsko-slovenska gospodarska zbornica in celo slovenska banka, izhaja več glasil, imajo pa tudi svoje radijske oddaje (internet 16).

Slika 30: Priznanje Vlade RS
Kanadski slovenski skupnosti

6.4 ZANIMIVOSTI

Prestopec je iskal srečo po najbolj oddaljenih kotih ameriške celine, delal je kot konjski hlapec, kot ovčji pastir, kot kmečki delavec in nazadnje kot miner v premogovniku. Ko je prišel v Novi svet, ni znal niti besedice angleško, v žepu pa je imel samo poldrugi dolar. »Ko sem prišel do potoka, je bil to odločilni trenutek v mojem življenju. Po tem dnevu je bilo vse drugače. Vzel sem peščen vzorec in takoj našel zlato. Ne da bi vedel, sem naletel na najbolj zlatonosni potok tega sveta.« Tako je leta 1898 pripovedoval uredniku časopisa Klondike News Anton Prestopec. Ko je prišel do južne rogovile na potoku Bonanza, to je pritok slavnega Klondika, se je ustavil in se začel radovedno razgledovati. Ozka zarasla soteska s curkom vode, ki se je vijugala po dnu, je bila še brez imena. Rudosledci so v yukonskem žargonu govorili o njej kot o Bonanzinem mladičku. Kmalu je bila vsem znana pod imenom Eldorado. Kakor Stander so bili tudi vsi drugi finančno čisto na psu. Zdaj so se zastrmeli v prvi korec vode, ki so jo zajeli, in presenečeno ugotovili, da je na dnu več kot za šest dolarjev zlata. Sicer tega še niso mogli vedeti, vendar je bil to najbogatejši potok na svetu. Vsaka izmed parcel, zakoličenih tisti dan, je vrgla vsaj milijon dolarjev ali pa še več.

Slika 31: Eldorado Creek

Tu je bilo toliko zlata, da je ljudem, ki so tako nepričakovano prišli do njega, življenje povsem postavilo na glavo. Nič drugega niso počeli kakor zapravljali – največ po

krčmah in zabaviščih, s pijačo, kvartanjem in lahkimi ženskami. Dve leti po veliki najdbi je bila v naselju zlatokopov velika poletna parada. V časopisih so poročali: Radovedneži so si ogledovali klondiški karneval, drezali so se med seboj in si kazali eldoradske kralje, ki so hodili mimo: Berryja in Stanleya, Velikega Aleksa, srečnega Šveda, Dicka Lowa in Antona Standerja (Prestopca). Ti so bili še pred nekaj leti sami zelenci, a zdaj so bili zvezdniška atrakcija na promenadi na Glavni cesti, kakor hitro so stopili iz svojih lož v združeni plesni dvorani, v katerih so bila vrata okrašena z imeni znamenitih potokov in v katerih so stale pollitrške steklenice šampanjca dve unči zlata (Ravbar 2010).

Slika 32: Dawson na vrhuncu zlate mrzlice 1899

Prestopec je spet prišel v časopise, ko se je zaljubil v lepo plesalko, ki jo je moral odkupiti od lastnika bara, kjer je popival kot obseden. Violet Raymond je očaral s svojo privlačno zunanostjo in z velikimi zalozami zlata. Kupil ji je ves nakit, kar ga je bilo v mestu, med drugim tudi ogrlico, ki je segala do kolen. Dal ji je dvajset tisoč dolarjev v zlatem prahu in dežo za zabelo, polno zlatih kepcev. Nazadnje se je poročil z njo, a ga je uničila.

Čedni Avstrijec, kakor ga vztrajno imenujejo v vseh virih, je svojo plesalko zmagoslavno popeljal v San Francisco. Tam sta se leta 1901 poročila. Nameraval jo je popeljati na poročno potovanje na Kitajsko in za žepnino je imel tisoč funtov zlata v luksuzni kabini, ki je bila najbolj gosposka na ladji. Violet je želela oditi na obalo, Stander pa si ni upal pustiti zaklada brez varstva. »Težko je povedati, kaj bolj ljubosumno straži – nevesto ali zlato,« je zapisal neki reporter. Videti je bilo, kakor da je edina rešitev, če da zlato Violet, kar je tudi storil, drobec za drobcem, dokler ni vsega razdal (Ravbar 2010).

Klondike je danes tudi znano ime najbolj razširjene vrste pasjanse. Ime izvira iz pestre in bogate igralniške zgodovine, ki je spremljala zlato mrzlico. Znana je tudi pod imenom solitare oziroma canfield. Še vedno jo najdemo na večini naših telefonov (internet 18).

Slika 33: Avanturistična igra Klondike

Ime Klondike najdemo tudi med videoigami, kjer se tako imenuje avanturistična igra, ki so jo prodali v več kot milijon prenosih ter je postavljena v čas zlate mrzlice (internet 19).

Slika 34: Avanturistična videoigra Klondike

Letos pa praznuje 100 let tudi v Severni Ameriki priljubljena sladoledna ploščica Klondike, ki jo proizvajajo v Mansfieldu v Ohio, katere prodaja presega 60 mio dolarjev letno (internet 20).

Slika 35: Sladoled Klondike

7 ZAKLJUČEK

Na začetku sem si zastavila nekaj hipotez o Antonu Prestopcu in zlatu. Skozi raziskovanje pa sem prišla do odgovorov in na podlagi teh sem vse hipoteze ovrgla.

Med raziskovanjem sem spoznala, da se je v času klondiške zlate mrzlice v Ameriko poleg Antona Prestopca preselilo veliko Slovencev, le nekateri pa so z zlatokopstvom prišli do večjega zaslužka: Fred Bahovec, Janez Planinšek in Anton Kacin. Nekateri so imeli srečo pri iskanju zlata in so prišli do velikega zaslužka, s katerim pa niso znali ravnati pravilno, med njimi je bil tudi Anton Prestopec.

Anton je bil rojen v kmečki družini na Javorju pri Litiji. Ker si je želel boljšega življenja kot številni drugi, se je preselil v Ameriko. Tam je naletel na tako imenovano zlato žilo. Postal je znan, zato si je večkrat spremenil priimek, saj njegovega originalnega niso znali izgovarjati in se je tudi predstavljal kot Avstrijec. Obogatel je praktično čez noč, nakopal je kar 1,5 tone zlata, ki pa ga je zakartal in porabil za pijačo.

Spoznala sem oblike zlata, v katerih ga lahko najdemo, zgodovino zlata, ki sega kar v 14. stol. pr. n. št., uporabo in vrednost zlata danes in nekoč, najdišča zlata v Sloveniji in največja po svetu, količino porabljenega zlata v posamezni državi in klondiško zlato mrzlico.

Na podlagi anket sem ugotovila, da večina učencev ne pozna zgodovine zlata, njegove uporabe in vrednosti danes. Kar velik delež učencev pa je potrdil, da ima sorodnike v tujini. Najbolj pa me je presenetilo, da je večina učencev vedela število zlatonosnih vodotokov v Sloveniji in število slovenskih zlatokopov.

Med terenskim raziskovanjem sem spoznala rojstni kraj Antona Prestopca Javorje pri Litiji.

Zaključila pa bom z reko:

Kakor pridobljeno, tako izgubljeno.

8 RAZPRAVA

HIPOTEZA 1

ANTON PRESTOPEC JE BIL EDINI SLOVENSKI ZLATOKOP.

V Sloveniji smo imeli še tri uspešne zlatokope: Freda Bahovca, Janeza Planinška in Antona Kacina.

HIPOTEZO OVRŽEM

HIPOTEZA 2

VELIKA VEČINA UČENCEV NE BO VEDELA, DA SMO IMELI ŠTIRI SLOVENSKE ZLATOKOPE.

85 % učencev je odgovorilo z DA, da smo imeli slovenske zlatokope, kar 59 % učencev pa je pravilno ugotovilo, da smo imeli štiri uspešne zlatokope.

HIPOTEZO OVRŽEM

HIPOTEZA 3

RODBINI PRESTOPEC JE BOGASTVO ANTONA PRESTOPCA MOČNO SPREMEMILO ŽIVLJENJE.

HIPOTEZO OVRŽEM

Anton Prestopec je vse svoje premoženje porabil za pijačo in igranje, zato njegova družina od tega ni imela veliko.

HIPOTEZA 4

DANES VREDNOST ZLATA NE DOSEGA POLOVICE VREDNOSTI V PRESTOPČEVEM ČASU.

HIPOTEZO OVRŽEM

Vrednost zlata je danes približno dvakrat višja kot v Prestopčevem času (po podatkih The Economista – internet 21).

9 PRILOGA

Dragi učenec/Draga učenka, za svojo raziskovalno nalogo o Antonu Prestopcu bi te prosila, da izpolniš spodnjo anketo, za kar se ti najlepše zahvaljujem.

Živa Bobnar, 8. c

1. *Prosim, če navedeš razred, v katerem si.* _____

2. *Prosim, če obkrožiš svoj spol.*

M / Ž

3. *Ali imaš kakšnega sorodnika v Severni Ameriki (ZDA in Kanada)?*

DA NE

4. *Kdaj so začeli uporabljati zlato?*

a) V 18. stol. pr. n. št.	b) V 15. stol. pr. n. št.
c) V 14. stol. pr. n. št.	d) V 11. stol. pr. n. št.

5. *Koliko, misliš, da je približno vreden 1 g čistega zlata?*

a) 30 €	b) 50 €	c) 100 €	d) 200 €

5.1 *Približno kakšen delež zlata se danes uporablja za nakit?*

a) 10 %	b) 25 %	c) 35 %	d) 50 %

5.2 *Približno kakšen delež zlata se danes uporablja v naložbah?*

a) 10 %	b) 20 %	c) 30 %	d) 40 %

5.3 *Približno kakšen delež zlata se danes uporablja v industriji?*

a) 10 %	b) 25 %	c) 35 %	d) 50 %

6. *Koliko je zlatonosnih vodotokov (rek/potokov) v Sloveniji?*

a) 0	b) 3	c) 5	d) 8

7. *Ali misliš, da smo imeli kakšnega slovenskega zlatokopa?*

DA NE

7.1 *Če si odgovoril/-a z DA, koliko, misliš, da smo jih imeli?*

a) 1	b) 4	c) 10	d) 20

10 LITERATURA IN VIRI

Berton, P., 1971: Zlata mrzlica. Prevedel Janko Moder. Obzorja Maribor.

Genorio, R., 1989: Slovenci v Kanadi. Geographica Slovenica 17. Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

Ravbar, V., 2010: Anton Prestopec alias Anton Stander (1867–1952): Zlatokop z Aljaske. Klasje – časopis Ivančne Gorice, julij–avgust 2010, str. 19.

Sivec, I., 2018: Sanje, daljše od življenja. Založba ICO Mengeš.

Šrmpf, M., 2020: Od Eldorada do pekla. Dokumentarni film.

Zlata mrzlica. Slovenski veliki leksikon III, str. 876. 2005. MKZ, Ljubljana.

Zlatnik. Slovenski veliki leksikon III, str. 876. 2005. MKZ, Ljubljana.

Zlato. Slovenski veliki leksikon III, str. 876. 2005. MKZ, Ljubljana.

Splet:

Internet 1: <https://www.britannica.com/place/Klondike-River> (7. 2. 2022)

Internet 2: https://en.wikipedia.org/wiki/Klondike,_Yukon (2. 1. 2022)

Internet 3: https://en.wikipedia.org/wiki/Klondike_Gold_Rush (31. 12. 2021)

Internet 4: [https://www.britannica.com/place/Bonanza Creek](https://www.britannica.com/place/Bonanza_Creek) (7. 2. 2022)

Internet 5:

https://sl.wikipedia.org/wiki/Zlato#Rudarstvo_in_raziskovanje_najdi%C5%A1%C4%8D

Internet 6: https://en.wikipedia.org/wiki/Anton_Stander

Internet 7: <https://www.rtvsl.si/radio-maribor/novice/premiera-filma-marijana-srmpfa-od-eldorada-do-pekla-v-mariboru/511678> (7. 2. 2022)

Internet 8: https://www.wikiwand.com/en/Klondike_Gold_Rush (7. 2. 2022)

Internet 9: <https://www.britannica.com/place/dawson> (7. 2. 2022)

Internet 10: https://www.britannica.com/place/gold_rush (7. 2. 2022)

Internet 11: <https://dawsoncity.ca/discover-dawson/klondike-gold-rush> (7. 2. 2022)

Internet 12: https://en.wikipedia.org/wiki/Australian_gold_rushes (7. 2. 2022)

Internet 13: <https://nzhistory.govt.nz/page/first-major-gold-rush-otago-starts> (7. 2. 2022)

Internet 14: <https://www.starse.si/objava/349647> (8. 2. 2022)

Internet 15: <https://www.obrazisrcaslovenije.si/Oseba/OsebaId/778> (8. 2. 2022)

Internet 16: <https://www.gov.si/teme/slovenci-v-severni-ameriki/> (8. 2. 2022)

Internet 17: https://en.wikipedia.org/wiki/Holyoke_Building (8. 2. 2022)

Internet 18: [https://en.wikipedia.org/wiki/Klondike_\(solitaire\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Klondike_(solitaire)) (9. 2. 2022)

Internet 19:

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.vizorapps.klondike&hl=en_US&gl=US (9. 2. 2022)

Internet 20: https://en.wikipedia.org/wiki/Klondike_bar (9. 2. 2022)

Internet 21: <https://www.pinterest.com/pin/290693350926286035/> (8. 3. 2022)

11 VIRI SLIK

Slika na naslovnici:

<https://ivan.sivec.net/portfolio-items/sanje-daljse-od-zivljenja/>

Dostop: 11. 11. 2021

Slika 1:

https://en.wikipedia.org/wiki/Klondike_Gold_Rush

Dostop: 23.11. 2021

Slika 2:

https://www.wikiwand.com/en/Klondike_Gold_Rush

Dostop: 7. 2. 2022

Slika 3:

https://www.wikiwand.com/en/Klondike_Gold_Rush

Dostop: 7. 2. 2022

Slika 4:

<https://www.rtv slo.si/radio-maribor/novice/premiera-filma-marijana-srimpfa-od-eldorada-do-pekla-v-mariboru/511678>

Dostop: 7. 2. 2022

Slika 5:

https://www.britannica.com/place/Bonanza_Creek

Dostop: 7. 2. 2022

Slika 6:

<https://en.climate-data.org/north-america/canada/yukon/dawson-city-32245/>

Dostop: 9. 12. 2021

Slika 7:

Stran 38, Sanje, daljše od življenja, Ivan Sivec, Založba ICO Mengeš, 2018

Dostop: 9. 12. 2021

Slika 8:

https://www.google.com/search?q=tutankamon&rlz=1C1AVUC_enSI795SI936&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjg_9eR9qT1AhVWgf0HHaWfC-QQ_AUoAXoECAIQAw&biw=1600&bih=732&dpr=1#imgsrc=J-aFf2-qMP8yM&imgdii=l0qDRbl_ipUm5M

Dostop: 9. 1. 2022

Slika 9:

<https://www.tednik.si/druzba/20605-iskalci-zlata-pozor-v-zlatolicju-spet-izpiranje-zlata>

Dostop: 8. 2. 2022

Slika 10:

Rožle Bratec Mrvar

Dostop: 4. 3. 2022

Slika 11:

Rožle Bratec Mrvar

Dostop: 4. 3. 2022

Slika 12:

Stran 112, Sanje, daljše od življenja, Ivan Sivec, Založba ICO Mengeš, 2018

Dostop: 22. 2. 2022

Slika 13:

Stran 123, Sanje, daljše od življenja, Ivan Sivec, Založba ICO Mengeš, 2018

Dostop: 22. 2. 2022

Slika 14:

Stran 117, Sanje, daljše od življenja, Ivan Sivec, Založba ICO Mengeš, 2018

Dostop: 22. 2. 2022

Slika 15:

<https://www.mining-technology.com/projects/muruntau-gold-mine-uzbekistan/>

Dostop 8. 2. 2022

Slika 16:

<https://www.statista.com/chart/23053/gold-mines-by-tonnes-produced-annually>

Dostop: 16. 1. 2022

Slika 17:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gold_price_in_USD.png

Dostop 31. 1. 2022

Slika 18:

Knjižnica Litija

Dostop: 7. 11. 2021

Slika 19:

Osebni arhiv

Dostop: 18. 12. 2021

Slika 20:

<https://www.rtv slo.si/radio-maribor/novice/premiera-filma-marijana-srimpfa-od-eldorada-do-pekla-v-mariboru/511678> (foto: Robert Kranvogel)

Dostop: 8. 2. 2022

Slika 21:

https://en.wikipedia.org/wiki/Holyoke_Building

Dostop 8. 2. 2022

Slika 22:

https://www.google.com/search?q=violet+raymond+&tbm=isch&ved=2ahUKEwjz4LG5tMv2AhWCxuAKHRbdChQQ2-cCegQIABAA&oq=violet+raymond+&gs_lcp=CgNpbWcQA1CmElimEmCRHGgAcAB4AIABjgGIAdgBkgEDMS4xmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&sclient=img&ei=ZkAyYvOVIIKNgweWuqugAQ&bih=747&biw=1600#imgrc=AqzIzoxGUkcVYM&imgdii=sMuIXFNfXSc37M

Dostop: 10. 1. 2022

Slika 23:

Knjižnica Litija

Dostop: 7. 11. 2021

Slika 24:

Osebni arhiv

Dostop: 18. 12. 2021

Slika 25:

Osebni arhiv

Dostop: 18. 12. 2021

Slika 26:

Osebni arhiv

Dostop: 18. 12. 2021

Slika 27:

Osebni arhiv

Dostop: 18. 12. 2021

Slika 28:

Osebni arhiv

Dostop: 18. 12. 2021

Slika 29:

Osebni arhiv

Dostop: 18. 12. 2021

Slika 30:

<http://www.theslovenian.com/magazine/2005/glasilo07082005.pdf>

Dostop 8. 2. 2022

Slika 31:

https://www.wikiwand.com/en/Klondike_Gold_Rush#/

Dostop 8. 2. 2022

Slika 32:

https://www.wikiwand.com/en/Klondike_Gold_Rush#/Culture

Dostop 8. 2. 2022

Slika 33:

<https://solitaired.com/klondike-solitaire>

Dostop 8. 2. 2022

Slika 34:

<https://www.gameloop.com/game/casual/com.vizorapps.klondike>

Dostop 8. 2. 2022

Slika 35:

<https://www.amazon.com/Klondike-Original-Ice-Cream-Count/>

Dostop 8. 2. 2022